

Cap a un nou model organitzatiu dels centres educatius

Pensar el temps escolar

Albert Sansano

Una reivindicació històrica

Si en 1992, en el marc del V Congrés, STEPV ja defensava una jornada continuada, inserida dins d'un model nou d'organització escolar, el X Congrés (Castelló, 2007) va manifestar que la generalització de propostes sobre jornada i calendari escolar corrien el risc de simplificar-se, i per tant no podien quedar-se al marge d'un debat previ i necessari sobre el temps i l'organització escolar.

En efecte, davant els canvis socials i la demanda creixent de qualitat, arriba l'hora que la comunitat educativa aborde els nous problemes derivats de l'organització dels centres. Decidir el model organitzatiu i de jornada d'un centre és la resposta a un debat previ sobre quina escola volem; quin currículum i per a què; quins objectius educatius; quines funcions ha de complir; quines coses noves influeixen en el clima escolar i què està passant en el seu entorn; on estan situada; què suposa l'educació per a la diversitat —i si l'escola compta amb els recursos humans i materials adequats per a abordar-la amb garanties—; quin model organitzatiu ajudarà o empitjorarà aquest treball, etc.

Una reforma que pretenga aconseguir una educació de qualitat hauria d'impulsar inexorablement una organització escolar més flexible, dintre de la qual la jornada n'és una variable més. D'acord amb l'anàlisi de les experiències implantades, la jornada, per ella mateixa, no té un pes decisiu en el rendiment escolar de l'alumnat. No obstant això, una jornada escolar producte d'una reflexió com la que reivindicuem, establida autònomament per decisió democràtica de les comunitats educatives i acompanyada d'un aprofitament major de la infraestructura escolar, de millora les condicions de treball, hauria de disposar de més professorat, educadors i personal de serveis en els centres, més dotacions escolars i unes ofertes suficients d'activitats complementàries.

L'adopció de la jornada continuada no es necessàriament la regla de tres directa d'aquest debat. Cada vegada hi ha més veus que reivindiquen no mesclar la justa reivindicació d'una jornada més racional per al professorat amb el debat sobre el tipus de jornada que necessita l'alumnat, amb una millor organització dels anomenats temps lectius i no lectius. Cal no barrejar els interessos de les famílies amb les necessitats d'un model escolar adequat a l'edat i el context social de l'alumnat. No podem *emmagatzemar* xiquets des de les 7 del matí fins les 7 de la vesprada per conciliar la vida laboral de les famílies, ni des de les 8 fins a les 3 per conciliar la del professorat. La jornada continuada pot esdevindre un instrument important per a millorar la qualitat de l'ensenyament, sempre que siga fruit d'un projecte educatiu decidit per tots i cadascun dels sectors de la comunitat educativa.

Es per aixó que el X Congrés va acordar:

Premisses per a una nova organització escolar

La nova organització escolar que proposem ha de partir de l'autonomia de les comunitats educatives de cada centre per a establir, per decisió democràtica dels seus membres, el tipus de jornada més escaient per a desenvolupar el seu projecte educatiu. És un model en el qual l'horari dels treballadors i les treballadores de l'ensenyament no ha de ser necessàriament coincident amb el de l'alumnat ni amb el del centre. Els centres han de romandre oberts pel matí i per la vesprada, i garantir l'oferta de tots els serveis necessaris. Tot aixó implica millorar les condicions de treball del professorat, del personal especialitzat i del personal no docent. Aquesta proposta significa que les administracions, per tal de garantir la igualtat d'oportunitats educatives a tot l'alumnat, ofertant més a qui menys té, s'ha d'estendre i garantir l'oferta de menjadors escolars a tots els centres que ho sol·liciten i garantir el finançament de totes les seues activitats extracurriculars, culturals i esportives.

El Congrés va proposar també la possibilitat de crear una nova organització pública —una mena de *centre de temps lliure*—, similar als existents en altres països europeus què, amb dotació de recursos humans i materials, funciona en cada centre i és responsable d'organitzar les activitats extracurriculars, culturals i esportives dins del seu projecte educatiu i en coordinació amb l'equip directiu. Una coordinació en el districte o en el municipi dels centres de temps lliure facilitaria l'optimització del recursos disponibles a eixe nivell.

Horari i currículum

És en l'organització de l'horari escolar i en el currículum on descansa la millora de la qualitat educativa del centre. Per aixó, l'horari escolar de l'alumnat ha de buscar el màxim aprofitament i rendiment mitjançant una adequada conjunció de períodes de treball i de descans. La metodologia ha de ser activa, científica i investigadora. El temps ha de superar la rígida distribució horària de períodes de 45, 50 ó 60 minuts. Cal buscar períodes més amples i flexibles i els períodes de descans han de ser més variables i s'han d'adaptar a l'edat dels xiquets i les xiquetes.

Dins del pla de centre, cada comunitat educativa ha de concretar i distribuir el seu horari amb plena autonomia, desenvolupant l'activitat escolar, bé en centres escolars, bé en centres o instal·lacions dependents de l'administració autònoma o local, o en instal·lacions depenents de les entitats col·laboradores. Per a optimitzar el seu màxim rendiment, les instal·lacions han de poder acollir determinades activitats no reglades de diversos centres educatius.

Plantilla

Resulta complicat d'entendre aquest nou model sense incrementar l'actual plantilla dependent de l'Administració educativa. La composició ha de ser variada: mestres, personal especialitzat, personal d'administració i serveis. La provisió de places ha d'estar garantida per la Conselleria d'Educació, bé al seu càrrec, bé a càrrec d'altres conselleries o de l'administració local com a resultat de diferents convenis de col·laboració.

Insistim: la jornada laboral del professorat no ha de ser necessàriament coincident amb l'horari de l'alumnat, però ha de garantir la dedicació temporal necessària en el centre a les tasques d'organització, coordinació i formació permanent. També caldrà seguir emprant hores de treball fora del centre per a la preparació de la docència. Pel que fa a l'ensenyament concertat, ens oposem a qualsevol forma d'explotació suplementària de la plantilla del centre. Al marge de la seua dependència administrativa o laboral, tot el personal que ocupe llocs de treball de característiques semblants tindrà les mateixes condicions salarials i laborals.

Per últim, pel que fa a la participació democràtica, el professorat, el personal especialitzat i el no docent estaran representats en els òrgans col·legiats del centre. Junt als altres col·lectius de la comunitat educativa (alumnat, famílies...), s'encarregaran de planificar les activitats, reflectir-les en el pla de centre i avaluar-les.

Finançament

Atés el seu caràcter de servei públic, el finançament de les activitats educatives ha d'anar a compte de l'administració, a través d'una doble via. D'una banda, el finançament directe de la Conselleria d'Educació i d'altra, l'indirecte, a càrrec d'altres conselleries i les administracions locals, mitjançant els convenis oportuns. També cal assegurar que la Generalitat transferisca els fons suficients a tots els ajuntaments.

Cal garantir el finançament de la Generalitat per distints motius. En primer lloc, cal dotar de totes les infraestructures que permeten satisfer les necessitats derivades de les activitats reglades comunes i les no reglades, fixades per cada comunitat educativa. D'altra banda, cal dotar al centre del personal suficient per a atendre tots els serveis.

Amb independència del tipus de jornada establert per cada comunitat educativa, conve subratllar que el cost econòmic d'aquest model d'organització és ben significatiu. En aquest sentit, cal insistir en la necessitat que els pressupostos avancen fins aconseguir que a l'educació se li reserve, almenys, un 7% del producte interior brut (PIB). Els criteris que hauran de guiar el finançament proposat han de ser:

- Aprofitament exhaustiu de tots els recursos assignats per les administracions a les activitats educatives i culturals dirigides a la infància i la joventut.
- Increment dels recursos destinats al servei públic educatiu.
- Garantia d'absència de discriminacions en les activitats extracurriculars, culturals i esportives, per tal d'incrementar i dignificar els serveis dels centres escolars d'entorns socials i econòmics més desfavorits.

Procediment

En una primera fase, la Conselleria d'Educació, després d'abordar la negociació corresponent, ha d'establir un marc normatiu que permeta l'organització del nou model de jornada escolar a les comunitats educatives que democràticament així ho decideixen. La discussió sobre els continguts que incorpore la necessària llei valenciana d'educació podria ser un bon camí. L'adhesió a aquesta demanda per part dels consells escolars dels centres pot ser també un bon instrument per a recolzar aquesta proposta. Posteriorment,

el consell escolar municipal haurà d'establir uns criteris comuns sobre els recursos humans i materials que necessiten els centres del municipi. Finalment, cada consell escolar de centre elaborarà un projecte global de jornada i d'activitats, amb les possibilitats i les necessitats de personal i recursos. Tot això es reflectirà en el pla de centre i es presentarà a l'administració.

Nou debat, noves propostes

Fa uns mesos celebraren i debateren aquest tema en el X Congrés (juliol 2007). També va ser un dels temes principals de la plataforma de les mobilitzacions del curs passat. Per tant, és un compromís del sindicat abordar el debat fent una reflexió sobre el temps escolar, la jornada continuada i la conciliació de la vida laboral i familiar.

En aquest debat caldrà evitar la confrontació entre els diferents col·lectius (professorat, famílies, alumnat, administracions...) que formem la comunitat educativa, perquè el tema dels diferents models de jornada (contínua o partida) i el temps escolar no és patrimoni exclusiu de cap col·lectiu, sinó de tots i totes.

A més, podem aprofitar per analitzar els temps de l'aprenentatge i l'educació en una societat que ja no pot desvincular-se del valor del temps, el seu ús i la seua distribució, cosa que ens durà a conèixer les tendències dels diferents indicadors socials ¹ sobre l'ús del temps i les tasques domèstiques, i el seu repartiment al si de les famílies i a analitzar la relació entre les estructures horàries escolars i la creació i/o manteniment d'activitats complementàries com el menjador, activitats de suport complementàries, activitats extraescolars... amb una especial incidència en les classes socials més desfavorides.

Hem de comprometre a les diferents administracions a prendre mesures per a avançar en aquest tema mitjançant la millora dels serveis socials, d'equips d'educació de temps lliure, d'infraestructures que puguen ser necessàries...

Tot aquest debat ha d'estar contextualitzat en cada àmbit territorial (zona rural, zona urbana...), en cada context productiu (industrial, agrícola, serveis...).

Ha arribat l'hora que la comunitat educativa aborde els nous problemes derivats de l'organització dels centres des d'una nova concepció d'escola pública al servei sobretot d'aquells que més la necessiten. En aquest procés, l'STEPV posa a l'abast de tothom els recursos, els estudis i les anàlisis que hem reunit en suports diversos². El Sindicat ha organitzat una jornada monogràfica, el dissabte 19 d'abril, per a aprofundir en aquestes qüestions.

¹ INE, CSIC, Panel de Hogares de la Unión Europea (PHOGUE) ..

² Edicions d'Allioli, Quaderns de l'ensenyament del País Valencià i espai web <http://www.intersindical.org/stepv/peirp/jornada.htm>